

Láma Csöpel

KŐRÖSI CSOMA SÁNDOR

*Kőrösi Csoma Sándor parinirvánájának
175. évfordulója alkalmából a tari Tara Templomban
2017. április 8-án elhangzott tanítás szerkesztett leirata*

Kőrösi Csoma Sándorról fog szólni a mai tanítás. Felidézzük az életét, de elsősorban közösen ünnepeljük őt. Meghívjuk, hogy legyen itt velünk. Ezért állítottuk fel ezt a trónt is, mely egy valóságosan működő trón, ahol a meghívott lámák szoktak helyet foglalni – ma Kőrösi Csoma Sándor ez a meghívott bódhiszattva. Tekintsük úgy, hogy tényleg itt van velünk. Tiszteletreméltó Láma Ngawang Rinpocsével együtt. A fénykép jelöli a személyüket, segít nekünk abban, hogy valóságosan érezzük a jelenlétüket.

Nyilvánvaló, hogy ha meditáció központunk közelebbi múltjára gondolunk, akkor Tiszteletreméltó Láma Ngawang Rinpocse jelenlétét valóban érezhetjük, mert ő alapította a közösségünket, ő indított el mindent, ami ma itt működik. Ő alkotott meg mindent óriási áldással és energiával, csodálatos munkavállalással, ragyogó szeretettel és örömmel, boldogsággal, humorral. Még azt is megtanította nekünk, hogyan kell tibeti teát főzni, momót és kapszét készíteni.

Megtanított nekünk mindent a legegyszerűbb dolgoktól kezdve, egészen addig, hogy hogyan azonosítsuk be a megvilágosodás pillanatát. Megtanította, hogy a megvilágosodás pillanata mindig itt van, csak mi nem vagyunk képesek észrevenni... Nos, nyilvánvaló, hogy ő valószínűleg itt van velünk.

Ez a templom is az ő kezdeményezésére épült – ez is lényeges. Felépült ez a templom, 2011-ben volt az átadása, és Láma Ngawang Rinpoce is éppen 2011-ben távozott el. Ezt a templomot szellemileg fölválalta még, bár nem volt itt, nem látta soha valójában, de fényképeken igen, és meséltem is róla neki. Ő áprilisban ment el, a templomot pedig júliusban adtuk át.

Ennyire konkrétan itt van Láma Ngawang: a lelkünkben, a bőrünkben, a tudónkban van, mindenhol itt van. A fényképe emlékeztessen bennünket erre. Ő a közelebbi múltnak a jelenvaló bódhiszattvája.

Ha ezen a módon visszagondolunk, Kőrösi Csoma is itt van velünk. Bár 175 évvel ezelőtt tért a parinirvában, a béke állapotába – ami egy szellemi állapot, és a test elhagyásával kezdődik –, de hát mi az a 175 év? Nem nagy idő.

Szeretném egy fohással bevezetni ezt a beszélgetést. Kövessétek a szívetekkel, a tudatotokkal, a lelkekkel Kőrösi Csoma Sándor dicsőítését.

*Tisztelet az élő szent tudás hagyományát fenntartó
megvilágosult tanítóknak, akik mindannyiunk javáért
számátalan alakot öltve eljöttek és eljönnek köztünk,
számátalan módon hirdetve a megvilágosodás
vezető Belső Ösvényét a lények adottságainak megfelelően,
a különböző korokban, a különböző vallások,
fajok, kultúrák és egyének nyelvén!
Tisztelet a Megvilágosult szellemű, tiszta és teljes
Kőrösi Csoma Sándornak,
aki Tibetben, a Belső Ösvény virágzó fellegvárában
újra teremtette kapcsolatunkat az ősi tudás élő
hagyományával.*

*A tudás által, mely minden boldogság forrása és
minden szenvedéstől szabadít, teljesedjék be minden lény java,
a világban és a világon túl!*

Nem azért gyűltünk itt össze, hogy emlékezzünk Kőrösi Csomára – hanem azért, hogy ünnepeljük őt. Tiszteletünket fejezzük ki iránta. Manapság mindenki emlékezik, emlékműveket állít. A sztúpára sincs a magyarban más szó, mint emlékmű, pedig a sztúpa nem emlékmű, hanem a tiszteletadásnak egy monumentuma, egy épülete, sőt mondhatjuk, hogy valójában egy szobor, ami a tiszteletadásnak a kifejezője.

Most pedig szólaljon meg Kőrösi Csoma Sándor saját maga, idézzük fel indíttatását:

„Elhatároztam, hogy elhagyom hazámat, s Keletre jövök, s ahogy csak lehet, biztosítván mindennapi kenyeremet, egész életemet oly tudományoknak szentelem, melyek a jövőben hasznára lehetnek az európai tudós világnak általában, és különös világot vehetnek bizonyos, még homályban lévő adatokra nemzetem történetében”.

Ez egy rendkívül koncentrált kijelentés Kőrösi Csoma részéről, amiben gyakorlatilag minden benne van. Nagyon fontos, hogy ezt megértsük, és ennek alapján helyre tegyük a Kőrösi Csomához való viszonyunkat.

Azt mondja tehát, hogy mindennapi megélhetésének biztosítására csak annyi energiát szentel, amennyi ahhoz szükséges, hogy eredeti célját képes legyen ellátni, vagyis „...egész életemet oly tudományoknak szentelem, melyek a jövőben hasznára lehetnek az európai tudós világnak általában, s különös világot vehetnek bizonyos, még homályban lévő adatokra nemzetem történetében”.

Kőrösi a magyarság eredetét, a magyarság rokonágát és eredeti hazáját, őshazáját kereste. Mit mond ő maga erről az előző bekezdésben? „...világot vehetnek bizonyos, még homályban lévő adatokra nemzetem történetében”. Ő soha nem kételkedett abban, hogy szkíta-hun eredetűek a magyarok. Ő csak azt mondta, hogy kutassuk ki a részleteket, a még homályban lévő

dolgokat e téma körül. Ezzel nem bizonyítani akart, hiszen ismerte a valóságot, hanem ki akarta bontani azt a valóságot. Ez igen lényeges.

Van egy másik fontos dolog, amire általában nem figyel senki. Csoma ezt írja: „...egész életemet olyan tudományoknak szentelem, melyek a jövőben hasznára lehetnek az európai tudós világnak általában...”. Ez tehát a másik terület, ahol Kőrösi Csoma óriásit alkotott. Később még részletesebben is visszatérünk erre a témára. Mit jelent ez valójában? Hogy ezt megértsük, tudnunk kell, hogy Kőrösi Csoma korának egyik legmagasabb szinten képzett tudósa volt, része volt az európai tudós világnak: tudtak róla, jól ismerték, sőt, nagy elvárásokkal voltak irányában. Kőrösi úgy ment ki Ázsiába, mint egy számon tartott európai tudós, aki az általa kutatott témát illetően birtokában volt korának legújabb, legmodernebb tudásának. Jelen esetben pedig ez a téma a magyarok eredete. Ezt ne felejtjük el.

Lássunk egy másik idézetet:

„...látván, mennyire különbözőék nemzetünk, mind nyelvére, mind karakterére, mind öltözetére nézve minden más európai nemzetektől, micsoda nagy bizonytalanság uralkodjék az egész tudós világban nemzetünk eredeti lakhelye, elszármazása, régi történetei, nyelvünk más nemzetek nyelvével

való atyafisága felett; továbbá: micsoda helytelen vélekedései legyenek a külső íróknak [értsd: külföldi íróknak], akik sem nemzeti nyelvünk természetével, sem a nemzet karakterével és szokásaival eléggé esmereteseke nem lévén, csupán a nevek hasonlatosságából ítélvén akarták megmutatni nemzetünk elszármazását és régibb történeteit”.

Ez az idézet a finnugorizmusra vonatkozik, ami eleve nem magyar tudósoktól származik. Ezt az elméletet az Osztrák-Magyar Monarchiában az osztrákok kezdeményezték politikai okokból. Ezek az emberek nem ismerték a magyar nemzetet, a magyar szokásokat, a magyar habitust, temperamentumot, hagyományokat. Az egyedüli ismeretük az volt, hogy szótárban láttak magyar szavakat, majd fölfedeztek ezekhez hasonló szavakat a finn és a lapp nyelvben, ezért elkezdtek kutatni, és kitalálták a finnugor nyelvcsalád fogalmát. Ilyen „tudományos” spekulációra alapult az egész finnugor elmélet, melyet aztán átvettek bizonyos magyar tudósok is.

Erre vonatkoznak Csoma következő szavai:

„...látván, mennyire eltévelyedtenek legyen némely tudós hazánk fiai (jöllehet a nyelv atyafiságát helyesen állítják) [tehát vannak hasonlóságok a finn és a magyar nyelv között], a külső írók tekintete után indulván nemzetünk

eredete megítélésében; én, hogy mind tulajdon vágyódásomnak eleget tegyek, mind pedig nemzetemhez való háládatosságomat és szeretetemet megmutassam, számba nem vévén a fáradságot és megtörténhető veszedelmet, azon fáklyánál fogva, melyet Németországban gyűjtöttem volt meg, elindultam nemzetem eredete felkeresésére”.

Tehát több magyar tudós is átvette az osztrák imperialista érdekből eredő új elméletet. Viszont Csoma maga más véleményen volt, és ezért – egyrészt, hogy a saját vágyódásának eleget tegyen, másrészt, hogy a „nemzetemhez való háládatosságomat és szeretetemet megmutassam (...), azon fáklyánál fogva, melyet Németországban gyűjtöttem volt meg” – elhatározta, hogy részletesen utánajár ennek a kérdésnek. Ez megint egy lényegi kitétel. Csoma Németországban, Göttingenben tanult. A Göttingeni Egyetem abban az időben Európa élvonalába tartozó oktatási intézmény volt, ahol óriási mennyiségű tudás halmozódott föl, pontosan az orientalisztika tudományában. Professzorai valódi szaktekintélynek számító orientalisták voltak. Az orientalizmus – azaz a keletkutatás – egyébként abban az időben kezdett fejlődni. Ennek az élvonalát képviselték tehát az ottani professzorok. Ezen az egyetemen született meg a tudás, a „fáklya”, a fény, a vezető fény, ami bevilágította Csoma útját. Az a fény,

az a tudás, mely Németországban született meg, elvezette őt Ázsiába.

Sajnos manapság azt próbálják elhíttetni velünk, hogy Kőrösi Csoma álmódzó volt. Ez nem így van. Kőrösi Csoma korának egyik legképzettebb tudósa volt a keletkutatás területén, mert korának legképzettebb tudósaitól tanult. Tényleges, valódi tudással rendelkezett.

Végül ezt írja Csoma:

„Így ér véget majd küldetésem, ha egyszer be tudom bizonyítani, hogy ellentétben a finn-magyar elmélet mellett kardoskodók megnyilatkozásaival, a magyar nép igenis Attila népe”.

Azt, hogy honnan származunk, mindenki tudta abban az időben, ám – hogy úgy mondjam – bejött egy kis zavar, és ezt tisztázandó Kőrösi Csoma Sándor anyagot szándékozott gyűjteni Ázsiában, amely anyag részletekkel szolgál ahhoz, hogy alátámasszuk ezt a szemléletet. Kutatásának célja tehát nem a magyarok eredetének megtalálása volt, hanem a magyarok eredetének részletes alátámasztása, kifejtése.

Kőrösi Csoma Sándor 1784. március 27-én született és 1842. április 11-én, 175 évvel ezelőtt távozott a béke állapotába. Ki volt ő? Az őshaza kutatója, nagy nyelvtudós, a tibetológia tudományának megalapítója, a nyugati világ megvilágosultja és a külföldi szerzetes, ahogyan a tibetiek hívták. Ez mind ő volt.

Láma Ngawang, közösségünk megalapítója, aki nagyon tisztelte Kőrösi Csomát, a következőt mondta róla:

„Amint az összes eddig élt tibeti ember közül kiemelkedik Milarepa a szent életű jögi alakja, úgy emelkedik ki az összes eddig élt magyar közül a szentéletű magyar bódhiszattva Kőrösi Csoma Sándor alakja.”

Ezt mondta nekünk Láma Ngawang Rinpoce. Hogy ki volt Milarepa? Milarepa egy olyan név, amit minden tibeti ismer, szeret, imád, büszke rá, tehát ő az a tibeti híresség, aki nálunk Puskás Öcsi.

Mi most azért vagyunk itt, hogy Puskás Öcsiként ünnepeljük Kőrösi Csomát. Ő jusson az eszünkbe, ha kimondjuk a szót: *magyar*. Kőrösi Csoma Sándor az, aki megtestesíti a magyar lelket és mindent, amire büszkék lehetünk mi magyarok. Ma még, ha eszünkben jut a magyarság, sok mindenre gondolunk, de Kőrösi Csoma Sándor sajnos nem jut eszünkbe. Mostantól

legyen másképp, jusson eszünkbe Kőrösi Csoma Sándor, ahogy a tibetieknek eszébe jut Milarepa.

KŐRÖSI CSOMA ÉLETE

Ejtsünk egy pár szót Kőrösi Csoma életéről.

Csoma Sándor a háromszéki Kőrösön, egy határőrszolgálatot végző kismanesi család gyermekeként látta meg a napvilágot. Élete végéig tartó tanulmányait szülőfalujában kezdte meg, majd édesapja a messzi Nagyenyedre, a Bethlen Kollégiumba küldte őt. Elkísérte, együtt mentek gyalog, majd a kis Csoma ott maradt, az apja pedig hazatért. Csoma a híres intézményben tandíjmentesen ülhetett az iskolapadba, oktatásáért fizikai munkával fizetett, miközben a tehetősebb tanulók mellett szolgálóakként vagy tanítóként biztosította megélhetését. Nagyon hamar kitűnt, hogy rendkívüli képességű gyerek, és ezért megengedték neki, hogy ilyen módon látogassa az iskolát, illetve így lakjon a kollégiumban.

A gyermek, majd fiatalember 1799-től több mint másfél évtizeden át maradt Nagyenyeden, ahol a latin, illetve az ógörög mellett a francia és a német nyelvet is elsajátította, a hétéves „akadémiai” képzés során pedig filozófiát és teológiát is tanult. Ez egy hosszú képzés volt – mondjuk így: általános és középiskola. Tudása elismerésképpen elnyerte az úgynevezett „hercegi

ösztöndíjat”, tanári állást kapott az alsóbb osztályokban. Sokan úgy vélik, hogy a nagyenyedi évek alatt ismerkedett meg a magyarok eredetére vonatkozó elméletekkel, kíváncsisága pedig csak fokozódott, miután 1816-18 között angol ösztöndíjas hallgatója volt kora egyik legtekintélyesebb tudományos intézményének, a Göttingeni Egyetemnek, ahol két olyan tanára is volt, akik arra ösztönözték, hogy a magyarok eredetét kutassa. Egyikük az orientalisztika akkori egyik legnagyobb szaktekintélye, Johann Gottfried Eichhorn professzor volt, Csoma legfőbb tanítója, akinek a tanítványaként Csoma keletkutatással foglalkozott. Ebben az időben az orientalisztika egy nagyon új tudomány volt. Eichhorn egyrészt ennek volt a művelője, másrészt bibliakutató is volt, ami szintén egy új tudománynak számított. Addig a Bibliát csak olvasták és értelmezték, de nem kutatták.

Csoma másik meghatározó tanára az antropológia megalapítója, Blumenbach professzor volt. Kőrösi Blumenbach professzor révén tette magáévá az ujjur elméletet. A professzor irányította rá a figyelmét arra, hogy a magyarok valószínűleg a kínai évkönyvekben sokat szereplő ujjuroktól származnak. Ő volt az is, aki arra bízta tanítványát, hogy keresse fel a magyarságnak ezt az állítólagos őstörzsét és eredeti hazájukat. Azóta a napjainkban végzett genetikai kutatások bebizonyították, hogy az ujjurok valóban a legközelebbi rokonaink.

Aki egy ilyen egyetemen tanul három évig és ilyen professzorai vannak, az benne van az akkori európai értelmiségi, tudós világ fő áramában. Az egyetem, különösen abban az időben – de így van ez ma is – nem abból áll, mint a gimnázium, ahol az ember bemagol, megtanul dolgokat. Az egyetemen már egész másról van szó: ott az ember belekerül egy szellemiségbe, mint Csoma is, méghozzá egy olyan helyre, ami akkoriban az európai értelmiség, tudós világ élvonalát jelentette.

Az egyetemen Csoma már 13 nyelven írt és olvasott, és ez még csak a kezdet, mert úgy tudom 19 nyelvet tudott, mikor eltávozott a testéből. Kiváló professzoroktól tanult meg arabul és törökül, majd 1818-ban visszatért Nagyenyedre, hogy az Eichhorntól kapott információk nyomán megtervezze közép-ázsiai kutatóútját. Csoma célja nem csak a magyar őshaza megtalálása volt, hanem a magyarok rokonainak tekintett hunok ázsiai őstörténetének tisztázása is. Csoma tudós volt, aki nagy ambíciókkal és tényleg nagy látomással indult el, célja pedig a kutatás volt. Ő maga írja a következőt:

„Ázsiai utazásom tárgya: kikutatni a magyarok első településbelyeit. Összegyűjteni történelmi tetteinket, megfigyelni a hasonlóságot, ami több keleti nyelv és a mi anyanyelvünk között van.”

Ezzel az óriási látomással indult útnak, ami egy embernek tényleg óriási feladat volt, de szerencsére a nyomában kutatók nemzedékei foglalkoztak és foglalkoznak ma is ezzel a témakörrel, és ennek köszönhetően egyre több tudásunk van ezekről a lényeges dolgokról.

Giuseppe Tucci, a tibeti buddhizmus nagy kutatója írja Csomáról a következőt:

„A nagyenyedi Bethlen Kollégiumban, majd a göttingai egyetemen töltött esztendőkre nem múltak el haszontalanul. Itt lett természetvé a szabotosságra törekvés, az elképzelt és a valóságos közötti szigorú különbségtétel és az idegenkedés minden délibábos szórokonítástól és gyökéjfejtéstől, melyben a XVIII. század végi erudíció annyira termékeny volt. A jó vezetés alatt végzett klasszikus tanulmányok fegyelme kristálytisztá eszmélkedésre nevelte, a gondolatok és történések architektúrájának világos vonalú, szépítgetések nélküli rekonstruálására, a lényeges eszméknek a maguk elementáris meztelenségében való felfedezésére. Valósággal személytelenné tudott válni, minden igyekezetét arra fordítva, hogy szellemének tiszta tükrében a vizsgált dolgok látomása torzítás nélkül verődjék vissza”.

Ez egy óriási dolog, gyakorlatilag a buddhista meditáció is erről szól: az ember meztelenítse le a tudatát

mindenféle illúziótól és téveszmétől, hogy a valóságot tisztán, világosan láthassa – nyilvánvalóan valami hasonló szellemi diszciplína uralkodott ezen az egyetemen is. Mi ezt meditáció segítségével próbáljuk végezni, de Tibetben is megvan az a hagyomány, melyben logika és logikus érvelés segítségével meztelenítik le a tudatot, hogy minden sallangtól, minden olyan tudati szokástól megszabaduljunk, amelyek megakadályoznak bennünket a valóság tiszta és tényszerű észlelésében. Ugyanezt írja Tucci Csomáról, miszerint Csoma ezt az iskolát már a nyugati iskolai évei alatt kijárta:

„Ez Kőrösi Csoma munkásságának leglényegesebb jellemvonása – folytatja Tucci – ebben gyökerezik időtálló ereje, innen van, hogy olyan egészként áll előttünk, amelyben minden rész szükséges és biztos, semmi sem esetleges vagy önkényes. Az utána végzett kutatások kiegészítették, gazdagították tudásunkat, de az ő eredményeit jóformán soha nem helyesbítették vagy másították meg.”

Tehát ilyen komoly szellemi fölkészültséggel rendelkezett Csoma. Egy ténylegesen kiművelt elme volt. Valószínű, hogy manapság ezt a Tucci-idézetet nem ismerik, mert Csomát álmodozóként tartják számon, azonban ezek után Csomára már nem tekinthetünk úgy, mint pusztá álmodozóra.

Csoma 1819 őszén visszatért Erdélybe, majd egy ideiglenes határátlépő engedéllyel novemberben örökre elhagyta Magyarországot. Akkoriban Erdély még Magyarországhoz tartozott. A vakmerő tudós 1825 elején megírt önéletrajzának tanúsága szerint először Bukarestbe ment, onnan pedig Philippopoliszon – a mai Plovdivon – át Konstantinápolyba akart eljutni, ám a városban dúló pestisjárvány miatt kénytelen volt erről letenni. Csoma útja során több akadállyal is találkozott, ez volt a első. Eredeti célja az volt, hogy Moszkván keresztül eljusson Kínába, majd az északi úton az ujjur földre. Ehelyett Énoszban hajóra szállt, majd Egyiptomba utazott, de a gyilkos kór, a pestis a Nílus völgyében is felütötte a fejét. Ezt követően Szíriában lépett partra, majd Moszul városán át Bagdadba, onnan pedig Teheránba ment, ahol az angol nagykövet védnöksége alatt a perzsa nyelvet is elsajátította. 1821 tavaszán úgy döntött, hogy hátrahagyja iratait, és álöltözetben indul tovább kelet felé. Terveit azonban az afgán hegyvidéken dúló háború ismét keresztülhúzta. Buhara helyett egy délre tartó karavánnal Kabulba, Afganisztán fővárosába, majd a mai Pakisztánban lévő Lahore városába jutott. Tudvalevő, hogy Teheránig európaiként, európai öltözetben ment – főleg gyalog, néha hajón –, majd átöltözött vándorló muszlim dervis ruhába – tudott már egy csomó nyelvet

–, és attól kezdve ő volt Szkander bég. Alexanderből lett a Szkander, a bég pedig a címe volt.

Csoma abban bízott, hogy a háborús zónát megkerülve eljuthat a magyarok rokonainak tartott ujgurok földjére, ezért Pandzsáb tartományba ment, majd elindult Kasmír felé, azonban a Ladakhi Királyság határáról kénytelen volt visszafordulni. Ismét Kasmír felé szeretett volna Közép-Ázsiába jutni, de ott is akadályba ütközött. Mégis sorsdöntő jelentőségű volt számára ez az utazás, ugyanis Kasmír hegyei között találkozott William Moorcroft-tal, egy érdekes angol emberrel, aki lótenyésztőből lett utazó, majd kém – egy kalandor volt a brit titkosszolgálatnál. Moorcroft keltette fel Csoma érdeklődését az akkor még terra incognitának számító Tibet iránt. Szerencséje volt, hogy ebben az időben Ladakh a harcias szikhektől való félelmében erősen hajlott a brit védnökség elfogadására, így a terjeszkedni vágyó európaiaknak kapóra jött a furcsa magyar tudós érkezése. Moorcroft tudta, hogy az angol kémiszolgálat Szimlában sok munkát adhat egy olyan tudós nyelvésznek, mint Csoma. Többek között szükség volt valakire, aki az orosz és egyéb nyelvű elkobzott leveleket lefordítja. A nagy játszma teljes lendületben volt ekkor, és minthogy az angolok híján voltak a tibetiül tudóknak, Moorcroft és a Kelet-indiai Társaság fizetséget ajánlott Csomának a tibeti

szótár elkészítéséért. A tibeti nyelvnek az egyetlen, akkor létező európai szótára az igen sok hiányossággal bíró Alfabeto tibetano volt 1762-ből.

Mi volt ez a „nagy játszma”, mely ebben az időben zajlott? Kritikus volt a helyzet ezen a területen. Ahhoz, hogy Csoma bejusson Belső-Ázsiába, át kellett volna mennie Iránon, Afganisztánon és Türkmenisztánon, csakhogy Afganisztán a brit birodalom és a cári birodalom ütközőzónája volt akkoriban. Mindkét hatalom terjeszkedni akart. A politikai törekvés szerint Afganisztánból egy semleges övezetet akartak létrehozni, tiszteletben tartva azt, hogy attól északra van a cár területe, délre pedig az angol király, az angol korona érdekeltsége. Óriási politikai manőverek zajlottak, ezt nevezték a „nagy játszmának”, „big game”-nek. Az angolok teljes erővel azon voltak, hogy megnyerjék ezt a játszmát, ezért szükségük volt az olyan emberekre, mint Csoma, akinek sokat számított a nyelvtudása. Az angolok mindenkiben kémeket láttak, sokáig Csomában is, ezért nagyon nehezen vették pártfogásukba.

Ebben az időben nagyon érdekes dolgok történtek a térségben. Moorcroft azok közé a maroknyi brit imperialistaák közé tartozott, akik a Kelet-indiai Kereskedelmi Társasággal álltak kapcsolatban. Teljes körű gyarmatosítási folyamat zajlott, ahol a Kereskedelmi Társaság az egész térséget – az egész piacot, a kereskedelmet –

angol érdekszférába akarta vonni, tehát valójában nem is maga az angol korona állt e mögött, hanem a Kereskedelmi Társaság. Ez nagyon hasonlít a mai helyzethez. Mondhatjuk, hogy ez volt a globalizmus elődje: a bankok, a kereskedők és az üzleti érdekek álltak minden mögött. Ebben az esetben a Kelet-indiai Társaság állt a politika mögött. Sok olyan fiatal angol volt a Kelet-indiai Társaságban, mint a kém és ügynök Moorcroft – angol imperialista kalandorok és katonatisztek, akik kitűntek a nyelvészet és a régészet területén, és nem tartoztak azok közé a kolonialisták közé, akik az árnyékban szürcsölték teájukat. Ők inkább a dzsungelekben kóboroltak és kutakodtak. Tudvalevően nagyon sok minden köszönhető nekik, például az indiai régészet eredményei. Ezek az angol imperialista kalandorok és katonatisztek kezdték el kiásni Indiában a buddhista emlékeket. Például mindenki ismeri a gyönyörű, nagy Mahabodhi Templomot Bodh Gayában. Sztúpának is hívják, bár a sztúpa csak a tetején van. A templom több mint 40 méter magas, de csak a csúcsa látszott ki, a homok teljesen betemette. A buddhizmus nagyon régen, 1000 évvel ezelőtt eltűnt Indiából.

Moorcroft közvetítésének hála, Csoma számos ajánlólevelet kapott, így 1823-ban a zanglai kolostorba utazhatott, ahol Szangye Puncog lámától elsajátította a tibeti nyelvet, megismerte a tibeti

budd-hista irodalmat, és mélyreható tanulmányokat végzett a buddhizmus szellemiségében. 16 hónapon át dolgozott mestere segítségével mellett a helyi lámák aszketikus életmódját követve, nehéz körülmények között, aminek eredményeképpen megszületett egy 30.000 tételből álló szójegyzék, az első tibeti szótár alapja. Három mestere volt, mindhárman tanult lámák voltak: Szangye Puncog, Cültrim Gyaco és Kunga Csöleg – ők teljesen elfogadták Csomát, politikailag is. Ezt azért fontos kiemelni, mert tudjuk, hogy a lámáknak politikai érdeklőségeik is voltak: nekik kellett foglalkozni az ottani közösséggel is. Csomát úgy kezelték, mint egy külföldi szerzetest, a belső ösvény külföldi gyakorlóját: Szangje Puncoggal pl. egy szobában laktak, és csak a tibeti tanulmányokkal foglalkoztak.. Érdekes, hogy pl. a tibeti-angol szótárnak van egy angol és egy tibeti címlapja is. Az angol címlap sablonos szerkezetű (szerző stb.), de ha a tibeti címlapot megnézzük – amit Láma Csöpel fordított le magyarra –, érdekes dolgot tudunk meg:

“A mester, Szangje Puncog útmutatásai mellett a tanítvány, Kőrösi Csoma Sándor” állította össze a szótárt.

Csoma tehát Szangye Puncogot a mesterének tekintette, mesterként és tanítványként tünteti fel

magukat, ami magáért beszél: nem idegen tudós lámának nevezi Szangye Puncogot, aki segített neki, hanem Szangye Puncog a mester és az ő útmutatása mellett a tanítvány, Kőrösi Csoma Sándor végezte el a munkát. Ez valójában egy hitvallás, amit az emberek nem olvasnak el és nem értenek, hiszen csak az angol címlapot olvassák.

Ez ebben az időben, európai szemmel nézve furcsa lehetett, mert például ha Európába jött volna egy buddhista ember és egy európai kolostorban akart volna tanulni, egyáltalán nem biztos, hogy olyan fogadtatásban lett volna része, mint Csomának volt Tibetben.

A buddhizmusban eleve a belső út a fontos; nem az, hogy milyen vallású vagy, hanem az, hogy milyen a belső kvalitásod, a belső minőséged, amit ezek a lámák tökéletesen megláttak Csomában, és nagyon komolyan segítették a munkáját – tanították őt, és könyveket is írtak kifejezetten az ő számára, összefoglaló műveket a buddhista tanítások bizonyos területeiről, amiket átadtak Csomának, hogy azokból alapvető tudásra tegyen szert. Cültrim Gyaco láma, Csoma egyik mestere is írt Csomának egy könyvet. A könyve végére a következő jegyzetet írta:

„A töretlen kitartású és a tudományokban felmutatott éleselméjűségében a kitárult égbolthoz hasonló rúmi, [ami azt

jelenti európai] *Székander bég a keleti égtáj nagy óceánjától a jázminvirág pompájában ékes Felső-Tibetig nem egyedüli önös érdeke, hanem minden ember üdve végett a Tan felkutatásán fáradozván alighogy Zanglába érkezett, a múltban megfogalmazott kívánságai ereje által tudomást szerzett rólam, s Zanglából Mangjul tartomány földi helytartójának, a tankirálynak dicső székhelyéről a buddhista diskurzusokera vonatkozó kérdéseit kérlelő szóval és becses ajándékokkal kísérvé küldte el nekem”.*

Nagyon fontos a „töretlen kitartású és tudományokban felmutatott éleselméjűségnek a kitárult égbolthoz hasonlósága” meghatározás. Fölismerték óriási képességeit, végtelenkorlátlan adottságait, éleselméjűségét, azt, hogy nem egyedül önös érdeke vezérli, hanem minden ember üdve végett fáradozik a tan felkutatásán, tehát ő már ténylegesen egy bódhizattva motivációval rendelkező ember, aki nem a saját tudományos karrierjének az elmozdítását, nem is a megélhetésének a biztosítását, hanem az egész világ érdekében az emberiség javát szolgálva, az emberiség javát szolgálni akarással indult nyugatraKeletre, ami maga a bódhizattva motiváció, ami. Ezt a lámák fölismerték Csomában, tökéletesen elfogadták őt, nagyra értékelték, és érdemben foglalkoztak vele. Cültrim Gyaco láma írta:

„...én Cültrim Gyaco tudor, a Tripitaka és a Négy Tantra ismerője, aki magamat csak Dumkbennek (Füvek Tudójának) nevezem, Napfényes Föld lakhelyemen a kedvező idő birtokában összeállítottam a kérdésekre válaszoló könyvet, amely 'A tanrendszerek Tengerére hatoló hajó' címet viseli”.

Ehhez írja Giuseppe Tucci, a tibeti buddhizmus nagy kutatója:

„Csoma attól a pillanattól kezdve, hogy a tibeti buddhizmussal érintkezésbe lépett, tiszta meggyőződésből anélkül, hogy erre külön nyilvános fogadalom kötelezte volna, a lámák aszkétikus életmódját követte”. Tehát Csoma ugyanúgy élt, mint a lámák a kolostorban. „Magas hegyekben épült remetekunyhókban, eredeti szövegekben tanulmányozta az ősi bölcsesség alaptételeit. A tibeti buddhizmus legalaposabb ismerői közé tartozott, és fáradhatatlanul dolgozott a Buddhista Kánon alapvető feltárásán”.

Ez is egy óriási dolog. A buddhista kánon, amiről itt szó van, egy 100 kötetes szöveggyűjtemény, mely 50 centiméter hosszúságú kötetekből áll. Ezt a 100 kötetet Csoma magyar létére végigolvasta és kijegyzetelte: részletes ismertetőt írt minden lapról. Ez ma is megvan a Tudományos Akadémia könyvtárában; ez a jegyzet nyomtatásban is megjelent. Ilyen munkát rajta kívül sem nyugati sem keleti ember még nem végzett el.

Mi is ez a tibeti buddhista kánon? Ez Buddha saját szavait tartalmazza. Amikor Buddha tanított, nem írt le semmit, szóban tanított. Viszont abban az időben a nagyszámú tanítványainak olyan elméleti képességeik voltak, hogy szó szerint emlékeztek a hosszú tanításokra. Miután Buddha eltávozott a földi létből, a tanítványok összegyűltek és emlékezetből leírták Buddha tanításait az utókor számára. Buddhának volt egy nagyon közeli tanítványa, Ananda, akit Buddha azzal bízott meg, hogy tanításainál mindig legyen jelen: ha Ananda nem volt ott, akkor Buddha nem tanított. Megvárta, amíg Ananda megérkezik, aki így mindig szem- és fültanúja volt Buddha tanításainak, ezért ő volt az, aki felügyelte azt az óriási munkát, melynek során Buddha tanításait ebben a 100 kötetben leírták. A szövegeket Ananda hitelesítette, elismerve, hogy az emlékezetből összeszedett szavak tényleg Buddha szavai voltak. Ha Ananda nem hitelesítette, akkor az nem Buddhától származott. Ilyen óriási szellemi képességekkel rendelkeztek a tanítványok és így született meg ez a buddhista kánon, amit Kőrösi Csoma Sándor teljes egészében áttanulmányozott és lapról-lapra kijegyzetelt.

Hét év alatt Csoma egyrészt megtanult tibetiül, másrészt pedig a tibeti buddhizmus tudósává és gyakorlójává vált, amihez nem volt szükség arra, hogy

lemondjon a régi vallásáról és áttérjen a buddhista vallásra: őt mindenki a „nyugati szerzetesként” tisztelte. Az, hogy melyik vallás szerzetese volt, annak nem volt semmi jelentősége. A lényeg csak az volt, hogy szellemi dolgok iránt érdeklődő, kiemelkedő képességekkel, éleslátással, nagyszerű emberi tulajdonságokkal, fegyelemmel, tudással, elhivatottsággal, altruista motivációval rendelkező személy volt, aki az egész világ szolgálatában állt. Ezek olyan egyetemes tulajdonságok, amelyek előtt a buddhisták meghajoltak. Ezt fontos megérteni, mert sokan azon vitatkoznak, hogy Csoma soha nem lett buddhista, megtartotta protestáns vallását, paplelkész is lehetett volna, mivel protestáns teológiai képzésben részesült. Valóban nem mondott le soha a protestáns vallásáról, de ez nem zárta ki azt, hogy száz százalékosan gyakorolja a buddhizmus belső ösvényét.

Figyelemreméltó, hogy az említett tibeti-angol szótár tibeti címlapján egy ajánlást is megfogalmaztak ott:

„A dharma adásának beteljesítése végett kiadtuk...”

Mit jelent ez? Az adás a buddhizmusban az egyik hat túljutott erény (paramita) egyike, a bódhiszattva tevékenység, a nagylelkű adás gyakorlása. Ennek a legmagasabb formája a dharma adása. A szótárt pedig

a dharma adásának beteljesítése, az adás paramita beteljesítése végett nyomtatták ki. Ez mind azt mutatja, hogy Csoma önmagára, mint buddhista gyakorlóként tekintett.

Csoma fáradhatatlanul dolgozott a buddhista kánon alapvető feltárásán. E munkája révén a tibeti buddhizmus ama nagy alakjai mögé sorakozik fel, akik a kánon átmentésén, fordításán és rendszerezésén dolgoztak. Ezt nem végezte bárki, még a tibeti tudósok közül sem. Tucci, a nagy olasz tudós írja:

„A tudományos kutatások hőse volt, aki aszketikus egzotikussággal élte a szent lámákéhoz hasonló, tudományért küzdő életét akkor is, amikor a kolostoroktól távol oly emberek közé jutott, akik minderről semmit sem tudtak. Nem evett húst, s étele a tibeti lámák szokásos teája és főtt rizs volt”. És nyilván campá. Tibeti tea, campá és rizs. „Szegénységben élt és csak arra tartott igényt, amire feltétlenül szüksége volt. A szellemi függetlenségnek és az igazságos megítélésnek következetes védelmezője volt. Nem vett magához részegítő italokat, izgató vagy bódító szereket. Aszketikus ülésben, lábait keresztbe rakva, kezét ölébe süllyesztve, törzsét kiegyenesítve, könyveitől környékezve gyakorolta az elmélkedést”

Csoma - általunk nem ismert okokból - 1824-ben arra kényszerült, hogy elhagyja a zanglai kolostort, miután

pedig Szangye Puncog láma – ígéretével ellentétben – nem követte őt, Szabáthu városába ment, és jelentkezett az ottani brit helyőrségnél, ahol kellemetlen meglepetésben volt része: az angolok bizalmatlanul fogadták, és hosszú ideig kutatták, hogy kémkedett-e a szikhek vagy az oroszok számára. A magyar nyelvtudós végül meggyőzte a briteket kutatásai hasznosságáról, akik ezután 50 rúpia havi ellátást biztosítottak számára, és elindították második tibeti útjára.

1826-ban Csoma Tethában, a phuktali lámakolostorban, majd 1827 és 1830 között Kanamban tanult és kutatott. Ez idő alatt végezte el azt az óriási munkát, melynek során megalkotta az első tibeti–angol szótárt, rendszerezte a tibeti nyelvtant, és elkészítette a buddhizmus műszavainak angol gyűjteményét.

A következő idézet is Giuseppe Tucci-tól származik:

„A buddhizmus (...) spirituális jelentését nem lehet egyszerűen a könyvekből kiolvasni. Mélységei nem férnek bele a betű holt jelképébe, legfontosabb titkainak részesevé csak a lélek teljes odaadása által, s nem az értelem következtetéseiről válhatunk. A buddhizmus megértésének egyetlen útja van, az, amelyet Csoma nyitott meg előttünk.

Példájával arra tanított, hogy ott kell élni a kolostorokban, hallgatni a nagy mestereket s szemtől-szemben látni, hogyan valósulnak meg bennük és a tömegekben a buddhizmus örök elvei.

Amikor Zangla és Kanam magányát elhagyta, Csoma sokkal többet tudott, mint a tibeti nyelvet. Csodálatos munkabíráásával rövid néhány év alatt megtette a legnagyobb tibeti buddhista egyetemek doktorai számára előírt teológiai tanulmányok útját”.

Lényeges tehát, hogy Csoma képzett buddhista tudóssá vált, tudása vetekedett a tibeti mesterek tudásával.

Csoma nagyon sok művet lefordított, és összefoglaló tanulmányokat írt a buddhista tanítások különböző területeiről. Nézzünk ízelítőként néhány szemelvényt, melyben Csoma maga vall a buddhizmusról. Ezt mondja például:

„Fölhozzom e példákat, hogy a tudós világ kíváncsiságát fölébresszem a végből, hogy tanulmányozzák a régi buddhizmus érdemeit, és tiszteljék azon vallást, a melynek sarokköve ugyanazon erkölcsi tanokból áll, mint a mi hitünké, tudniillik a felebaráti szeretetből.

A buddhista kánonban olvashatjuk:

„Halljátok mindnyájan ezen törvényt,

S ha hallottátok el ne felejtsetek:

A mit én magamnak nem kívánok,

Soha azt másnak nem teendem.

A buddhizmus szent könyvei „...oly művek, melyek minden országban hathatósan előmozdítani képesek az általános jólétet, nemesíteni a szívet, felvilágosítani az értelmet s ösztönt nyújtani a szorgalomra”.

1830-ban a Bengáli Ázsiai Társaság Kalkuttába hívta Csomát, ahol az angolok megbízására a Társaság könyvtárosa lett: az intézet számára küldött tibeti könyveket tanulmányozta, és rendszerezte a szótárait. Az angoloktól kapta a fizetését, ami azt bizonyítja, hogy nagy megbecsülésben volt része. Az angol Asiatica Research című folyóiratban publikált, ami azután elérte Európát, ahol olvasták és nem csak hogy olvasták, hanem óriási szomjúsággal itták is ezeknek a szavait. 1834-ben adatta ki nyomtatásban élete fő művét, a tibeti nyelv szótárát, melyből 25 példányt Magyarországra is elküldött, a Kalkuttába érkező tanulmányokat pedig visszajuttatta a nagyenyedi diákok részére. Bár a Nyugat jobban ismerte Csomát, 1833-ban a Magyar Tudós Társaság is elismerte munkásságát: levelező tagjainak sorába választották.

Az ekkor már Európa-szerte ismert és elismert kutató 1835-től a szanszkrit tanulmányozásába fogott. A csaknem húsz nyelvet ismerő tudóst ezekben az években ismerte meg Schöffft Ágoston festőművész, aki az egyetlen hiteles Kőrösi Csoma Sándor portré

készítője lett. Az ő rajzáról készült az ismert nyomat. Schöffft beszámolója szerint ekkor már szinte remeteként élt feljegyzései között. Bezárkózott a Bengáli Ázsiai Társaság által részére biztosított szobába, a kulcsot pedig odaadta a portásnak, hogy ne tudjon kimenni onnan. Csak a tanulmányoknak élt.

Négy év könyvtárosi munka után, 1842 elején mégis felébredt benne régi küldetésének tudata, és úgy döntött, hogy a Kína északi részén élő ujgurokhoz utazik, akiket már a kortárs tudósok nagy része is a magyarokkal rokon népek tartott. 1842 áprilisában Dardzsiling városáig jutott, ám a mocsaras tájon szerzett betegsége hamarosan betegágyba kényszerítette, és e hónap 11-én kioltotta életét. Nem magányosan halt meg, egy angol orvos, dr. Campbell ült az ágya mellett, aki a következőt mondta:

„Tökéletes nyugalomban hagyta el a földi létet és lépett be a béke állapotába”.

Tehát haláltusa és bármiféle nehézség nélkül, tökéletes lelki nyugalomban hunyt el, ami fontos ismérve annak, hogy valaki tényleg a béke állapotába lépett. A Himalája lábánál eltemetett Kőrösi Csoma Sándor személyében az egyik legjelentősebb magyar tudós távozott a földi világból, aki eredetileg azért indult Keletre,

hogy megtalálja őseinket. Ezt a tervét testi valójában ugyan nem tudta megvalósítani, ám munkáját – az ő példamutatásával és ösztönzésével – bevégezték az őt követő kutatók nemzedékei. A munka, amit ő elkezdett – bár soha nem fejezhető be –, óriási tudást halmozott fel őseink kultúrájáról és egész létezéséről: ténylegesen bebizonyosodott a keleti hovatarozásunk kulturálisan és genetikailag is – ehhez manapság már nem fér kétség.

Ez az egyik ág, melyet Kőrösi Csomával kapcsolatban meg kellett ismernünk.

Mi a másik ág, amit említettünk? Csoma feltárta a buddhizmus szellemisége felé vezető utat az európai műveltségű, válságát megéllő és megoldásért hatalmas érdeklődéssel a buddhizmus felé forduló kortárs nyugati tudós- és művészvilág számára, akik szinte megváltásként fogadták. Ettől kezdve a buddhista szemlélet és gyakorlat egyre növekvő mértékben inspirálta a nyugati szellemiségű kultúra alakulását, és így hat mind a mai napig. Nagyon fontos eredmény volt számunkra eredetünk tisztázása, azonban Kőrösi Csoma Sándor még nagyobb, egyetemes kutatói eredménye az, hogy a tibeti, északi buddhizmus felé vezető kaput kitérta a Nyugat számára.

Kőrösi Csoma kortársa volt Arthur Schopenhauer, a nagy német filozófus, korának vezető tudósa, aki az egyik könyvében ezt írja:

„Kőrösi Csomát, az állhatatos és fáradhatatlan magyart, aki számos esztendő telt Tíbetben, és ott is különösképp buddhista kolostorokban azért, hogy a buddhizmus nyelvét és szent iratait tanulmányozza, szerencsétlenségünkre elragadta a halál, éppen amikor kutatásai eredményét kezdte számunkra földolgozni”.

Mit mutat ez? Azt, hogy milyen érdeklődéssel követte az akkori nyugati tudós és művész világ élvonala Kőrösi Csomának a tevékenységét. Itták a szavait. Így folytatja Schopenhauer:

„Azonban nem tagadhatom az örömet, mellyel bevezető beszámolóiban több idézetet is olvashatok magából a Kangyurból, a buddhista kánonból”.

Könyvében részletezi azt a beszélgetést, amit Buddha és Brahma folytat. Buddha kérdéseket tesz föl Brahmának: „Te teremtetted ezt a világot és a világnak ezeket a nagy fordulatait, amelyek bekövetkeztek újra és újra? Ezeket mind te idézted elő?” Mire Brahma azt feleli: „Én semmi ilyesmit nem tettem”. Tudjuk, hogy a hinduk Brahmát tartják a teremtő istennek, aki mégis ezt mondja: „Én semmi ilyesmit nem tettem”. Ezután már Brahma kérdezi Buddhától, hogy is volt a teremtés. Akkor Buddha elmondja neki a világ termé-

szetét, és ez Brahmát annyira meggyőzi, hogy Buddha követőjévé válik.

Ez azért nagyon érdekes, mert abban az időben nyugaton is pontosan ez volt a nagy kérdés. Amikor a buddhizmus tanításai kezdtek ismertté válni Európában a XIX. század harmincas és negyvenes éveiben, Schopenhauer örömmel látta a saját filozófiájával mutatott hasonlóságokat. 1818-ban befejezte A világ mint akarat és képzet című fő munkáját. Azt tartotta, hogy ez egy teljesen új és ezért tiszta kifejeződése ugyanannak a bölcsességnek, melyet annak idején Buddha tanított. Tehát Schopenhauer egy „élbuddhista” volt, de nem azért, mert fölvette a buddhizmust, hanem mert ő maga olyan dolgokra jött rá, melyeket Buddha tanításaként ismert fel. Attól kezdve rendkívül nyitott volt a buddhizmusra, saját magát is buddhistának nevezte. Az a meggyőződése, hogy ő egy eredeti európai buddhista, távol tartotta Schopenhauert attól, hogy részletes filozófiai összehasonlítást végezzen a saját rendszere és az általa ismert buddhista iskolák között. Számára a kapcsolat nyilvánvaló volt. Tehát vannak nagy különbségek Schopenhauer gondolatai és a buddhizmus között, de ő szívből úgy érezte, hogy ő maga ugyanarra jött rá, mint Buddha, és amit Buddha mond, az az ő tudását csak gazdagítja. Tehát tökéletesen nyitott volt. Így írt erről:

„Ha a saját filozófiám eredményeit az igazság mércéjének venném, a buddhizmust kellene a legnagyobb vallásnak tekintenem”.

Schopenhauer csak egyike volt az akkori nyugati művész- és tudós világnak, az értelmiség élvonalának. Ott volt például Richard Wagner, akit Schopenhauer filozófiáján keresztül vonzott a buddhizmus, de már azt megelőzően is érdeklődött a keleti gondolkodás iránt. Wagner – halála előestéjén – kifejezte kívánságát, hogy a buddhista szigetre, Ceylonra szeretne emigrálni. Volt egy tervezett operája, aminek a címe Die Sieger – A győztes volt; ebben kifejezetten Buddha életét dolgozta volna föl. Az opera végül nem valósult meg, ám az anyagot bedolgozta más műveibe, ilyen volt például a Parsifal. Ismerünk olyan, Liszt Ferencnek írt levelet is, melyben Wagner a buddhista eszméket tárgyalja. Nagyon komoly mozgalom volt ez, és ebben kiemelkedő része volt Kőrösi Csomának is, bár nem csak neki. Abban az időben már ömlött be a buddhizmus az európai tudatba különböző csatornákon keresztül. A déli buddhizmust mások hozták, de az északi, tibeti buddhizmus kizárólag Csomán keresztül érkezett, ami egy óriási dolog.

Később, 1902-ben megjelent Karl Eugen Neumann könyve, A Buddha tanításai címmel (The Teachings of the Buddha). A könyv németül íródott, és angol

fordításban is megjelent. Sok fontos író, akik először Schopenhauer írásaiban találkoztak az indiai filozófiákkal, ezt a kötetet nélkülözhetetlennek találták. Így Thomas Mann, Hermann Hesse, G. B. Shaw, Edmund Husserl, aki az egész XX. századi európai filozófiának az atyja, a fenomenológia megalapítója, vagy Hugo von Hofmannsthal osztrák költő.

G. B. Shaw például ezt mondta a könyvvel kapcsolatban:

„Kijelenthetem, hogy a buddhista kánonikus irodalom teljes fordításának a német nép számára hozzáférhetővé tételével – ez a könyv eredeti buddhista tanítások fordításait tartalmazza – ugyanolyan hatalmas szolgálatot tesz a népnek, mint a Luther Biblia fordításának első kiadói, és remélem, hogy vállalkozásod illő jutalomban részesül”.

Eget rengető szavak ezek – Luther Biblia fordításának első kiadása megrengette Európát, az egész világot. Ő ehhez hasonlítja a buddhista iratok német fordításban való megjelenését.

Husserl a következőt mondja:

„...jelen kultúránk összeomlásának idején, amelyet a felszínesség pusztít le... a világon való felülemelkedéshez vezető indiai útnak e megpillantása, fontos tapasztalatot jelent”.

Ő gyakorlatilag teljesen a buddhizmusra alapozta a fenomenológiáját. Ebből nőtt ki az egzisztencializmus, és gyakorlatilag az egész XX. századi filozófia. Ez egy fordulópont volt. Már Csoma idejében a nyugati világ egy szellemi, lelki és intellektuális válságban volt. Ez visszavezethető egészen a felvilágosodás koráig. Már akkor elkezdődött, és a vezető intellektusok keresték a kiutat ebből a válságból, ami nagyon sokak számára pontosan a buddhizmus volt. Ebben az időben – Csoma idejében – kezdett beszűrődni a buddhizmus a nyugati tudatba, és azóta is kifejti a hatását, jóllehet nem buddhizmus néven. A tudósok a maguk módján földolgozták a buddhista eszméket, melyek így beépültek a mai szemléletbe, tudományba. A mai kortárs tudósoktól százával lehetne az idézeteket hozni arra vonatkozóan, hogy milyen fontosnak tartják a buddhizmust: a mai egész tudomány alapjában véve már a buddhizmus által leírt szemléletváltozásra épül. Ezek nyilvánvaló és tudott dolgok, amiben Csoma úttörő szerepet játszott.

Hogyan volt ő erre képes? Ez a nagy kérdés. Csoma egy rendkívül letisztult és képzett szellemű ember volt, egy valódi bódhiszattva. Ilyen dolgokra csak egy bódhiszattva képes. Nem elég leveleket írni a barátainknak, vagy posztolni néhány dolgot a Facebookon, mert nem mindegy, hogy ki ír, vagy ki posztol, még

csak az sem olyan fontos, hogy mi a téma. Az a fontos, hogy ki teszi mindezt, és mennyire tiszta, milyen nagy a motivációja, milyen kaliberű az illető. Csoma nagy kaliberű ember volt. Így vagyunk az úgynevezett vallásalapítókkal is. Jézus szellemi adottsága, letisztultsága és indíttatása, az összes lény felé mutatott elfogulatlan szeretete olyan hatalmas volt, hogy 2000 év múlva is meghatározó szellemi vezetővé teszi, hasonlóan Buddhához. Nagyon sok tanító élt már, de kevés volt, akinek a munkásságából ténylegesen valami maradandó, nagyszerű dolog született. Buddha, Jézus, Kőrösi Csoma és Milarepa maradandót alkotott. Milarepa az ezres években élt Tibetben, és a tanítását most is gyakoroljuk. Ezért mondta Láma Ngawang a következőket:

„Abogyan Milarepa kiemelkedik az összes tibeti közül, ugyanúgy emelkedik ki Kőrösi Csoma az összes magyar közül”.

Napjainkban a buddhizmus az egész világon nagy lendülettel terjed, eszméi nagy és mélységes befolyást gyakorolnak a tudományokra és a művészetekre: csendben átalakítják szellemi és kulturális válságban lévő világunkat. Új elemet, szemléletet, pozitív szellemet, dogmáktól mentes nyitottságot, a valóság közvetlen

megismerésének lehetőségét, az egyetemes emberi értékek világosságának és melegségének gyakorlatba ültetését is hozza a globalista fogyasztói társadalom embertelen, valódi értékektől fosztott, materialista világába. Ez a mi feladatunk, ez a mi dolgunk.

Kőrösi Csoma Sándor emberfeletti szorgalmát mutatja, hogy élete során mintegy húsz nyelvet sajátított el, sok ezer kilométert tett meg gyalogszerrel, és valószínűleg máig ő az egyetlen nyugati, aki a teljes tibeti buddhista kánont végigolvasta. Ez persze egy kicsit merész kitétel.

Tibetben a hagyomány szerint egy könyvnek energiája van, nem halott, papírra nyomtatott betűkből áll, de csak akkor él, ha fenntartják az energiáját. A buddhizmusban ezt az energiát úgy tartják fenn, hogy valaki, aki már megkapta az élő átadást, fölolvassa a könyvet a többieknek. Ekkor kapjuk meg az eleven, hallás általi átadást, és ha olvassuk a könyvet, akkor aktiválódik ez az energiaátadás. Ha ez nem történik meg, akkor a könyvnek nincs tovább funkciója: fel lehet rakni a könyvespolcra, és alá lehet vele támasztani a mennyezetet, hogy ne szakadjon le. Sok könyvtár ilyen célt szolgál ma is: alátámasztjuk a könyvekkel a mennyezetet.

Történt egyszer Tibetben, hogy a buddhista kánon, az említett száz kötetből álló hatalmas gyűjtemény átadá-

si vonala csaknem kihalt. Egyetlen lámát, egyetlen szerzetest sem lehetett találni, aki valaha megkapta a teljes gyűjtemény szóbeli átadását. Kétségbeestek a tibetiek, hogy mindennek vége. Elkezdtek kutatni, keresni, míg végül találtak egy öregembert, aki azt mondta, hogy ő valamikor megkaptam az átadást, egy eseményen – ezek ceremóniális átadások, aminek alkalmából nagy tömegek gyűlnek össze; ilyenkor a lámák akár hetekig, hónapokig is olvassák a szöveget. Mindenki örült, hogy megtalálták a megoldást: ez az öregember megkapta az átadást. Csakhogy kiderült, hogy a bácsi nem tudott olvasni, ezért vénember léteire nekiállt és megtanult olvasni. Amikor ez megvolt, betűnként elolvasta az gyülekezetnek az teljes száz kötetet. Így megmenekült az átadás. Ezután a tibetiek már jobban vigyáztak, hogy ne kerüljenek még egyszer hasonló helyzetbe. Szerencsénk is volt, mert az öreg nem halt meg közben, áldás kísérhette végig.

Általában a tibeti buddhista kánonból csak részleteket olvasnak fel, az egész könyvet csupán a ritka átadások alkalmával olvassák végig. Nem Csoma volt az egyedüli, aki végigolvasta a kánont, de a nyugatiak közül biztos, hogy ő volt. Munkássága nem csak azért jelentős, mert gyakorlatilag ő alapította meg a tibetológia tudományágát, hanem azért is, mert a buddhizmus kutatói között sem sokan akadnak, akik az övéhez hasonló tudást halmoztak fel.

Most pedig néhány tudós méltatása következik Kőrösi Csomáról:

A. Grünwedel, nagy buddhista kutató mondta:

„A tibeti nyelv és irodalom tudományos kutatásának megalapozása Kőrösi Csoma Sándor, a magyar hazafi önfeláldozó tevékenységének gyümölcse volt”.

S. C. Malan angol tudós, aki Csoma egyetlen tanítványa volt Kalkuttában, így ír:

„Csoma tette le az alapokat, mások csak ezen építettek”.

Giuseppe Tucci a következőt mondja:

„Szótára majdnem teljes egészében átment a későbbiekbe. Egyesek pusztán lemásolására szorítkoztak..., mások, mint Chandra Das [a híres tibeti Chandra Das-féle szótár megalkotója] – a maga egészében beillesztették saját munkájukba. S ez volt a sorsa nyelvtanának is, melyet Schmidt németre, Foucaux franciára ültetett át s melyet most újra kiadtak, mert egy századév múltán is el kellett ismerni, hogy senkinek sem sikerült azóta sem többet, sem jobbat nyújtania”.

Ilyen alapos munkát végzett Kőrösi Csoma Sándor.

Méltatták továbbá a Kangyurra, a tibeti kánonra vonatkozó munkáját:

„A tibeti kéziratgyűjtemények sovány katalógusai melyeket Beck s a Sendai és Otani egyetemek adtak ki, össze sem hasonlíthatók Csoma Kangyur elemzésével. Amazok üres cím- és névjegyzékek az övéhez képest, mely a Narthang kiadás 100 kötetében foglalt munkák magyarázatos áttekintését adja, az óriási anyag a kánon lapról-lapra való gondos áttanulmányozása alapján készült, és vázlatául szolgál a buddhizmus irodalomtörténetének”.

Dr. Piatagorski, egy orosz származású, nyugaton élő kutató ezt írja:

„Kőrösi Csoma a keresztapja a tibeti tantrikus irodalom minden mai fordítójának, és az ő Kálacsakra Tantráról szóló írásain keresztül ismerte meg a Nyugat első ízben Sambala mitikus országát.”

Mindezeknek köszönhetően Kőrösi Csoma Sándort nem csak Európában, hanem Ázsiában is különleges tisztelet övezte és övezi mind a mai napig. Ő volt például az első európai, akit Japánban bódhiszattvának, buddhista szentnek nyilvánítottak. Dardzsi-lingben látható sírja pedig a buddhizmus követőinek

egyik népszerű zarándokhelyévé vált.

Ha egy bódhiszattvára, a megvilágosodás útját járó, felébredt szellem hőisére gondolunk, önkéntelenül megjelenik előttünk Csoma alakja. Csoma egész életével és munkásságával ezt testesíti meg, példát mutatva mindannyiunknak, ahogy Ószentsége, a Dalai Láma mondta Taron, a Kőrösi Csoma Sándor békesztűpa felszentelése alkalmából 1992-ben:

„Az Önök nemzetének nagy fia, Kőrösi Csoma Sándor, életével és munkásságával megmutatta, milyen nagyszerű eredményeket érhetünk el, ha kifejlesztjük magunkban az olyan magasrendű tulajdonságokat, mint a céltudatos elkötelezettség, akarat erő, kitartás, türelem és becsületes emberség. Ha a magyar nép minden egyes tagja követi az ő példáját, és kifejleszti önmagában e nagyszerű emberi tulajdonságokat, meggyőződésem, hogy e nemzet képes lesz sikeresen leküzdeni problémáit. Erről meg vagyok győződve, és ezért imádkozni fogok”.

Látjuk, hogy Kőrösi Csoma Sándor élt, tényleg létezett, ő nem csak egy mítosz. Itt van a szemünk előtt egy magyar ember, aki mindezt véghezvitte, tudjuk, hogy hol született, a rokonai részt vettek a tarsi sztúpaavatáson – neki magának nem voltak gyerekei, de a testvérének voltak -: egy férfi, aki nagyon hasonlított Csomára, és a felesége, akik a Dalai Lámával is

találkozhattak. Manapság sok mindent kétségbe vonnak: lehet, hogy Jézus élt, lehet, hogy nem élt, lehet, hogy Milarepa élt, lehet, hogy nem élt, ki tudja. De Kőrösi Csomáról nem lehet azt mondani, hogy nem élt. Mindenki utána tud nézni: utánanézőnk és gondolkozunk. Ezt csinálta, képes volt rá. Erre van szükség. Ennyi kellett ahhoz, hogy a dolgok energiával elinduljanak.

Azt mondják, hogy ha valamit látsz, vizsgálj meg a forrást. Egy magyar mesében a hős egy kristálytisztá patakhoz ér, inni akar belőle, de előbb azt gondolja „Megnézem a forrást”. Elindul és meg is találja a forrást: döglött kutya szájából jön a forrásvíz...

Ha a forrás tiszta, akkor minden jó. Kőrösi Csoma élő, eleven példa, akire nemcsak hogy büszkék lehetünk, hanem nekünk, magyaroknak nem lenne szabad mással foglalkozni, csak őt követni. Remélem, hogy ti is megéreztetek valamit ebből.

